

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 2. No. 7. 1938

İBNİ SİNA

(Hayyibni Yakzan)

Uyanık oğlu Dirinin hayal, gazab ve şehvet üzerine temsilleri

Dr. A. Süheyl Ünver

Hayyibini Yekzanın Arabca metni Avrupada basılmışdır. Kütüphanelerimizde el yazması müteaddid nushaları vardır. Bizde de ilk defa bunu tarafından tashih edilen mutena bir nushasından Türkçeye terceme eden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ord. Profesörlerinden Şerefeddin Yaltkayadır. Bunun Arabça ve Türkçesi İBNİ SİNA'nın 900 üncü yıl dönümü münasebetile Türk Tarih Kurumunun basdırdığı İBNİ SİNA kitabına derç edilmiştir. Arabcaya derin bir vukufu olan Rrof. Ş. Yaltkayanın bu tercemesi ve ilâve ettikleri iki mukaddime çok kıymetlidir. İşte bu makaleye bu tercemeden istifade ile akıl, vâhime, muhayyile ve diğer iç ve dış kuvvet ve hasseler hakkındaki temsili ilk kısmı ve bu arada hayal, gazab, ve şehvet üzerine Uyanık oğlu Diri (Hayyibini Yakzan) ın temsilleri alınmıştır. Bu satırlar dikkatle okunmağa değer. Alt tarafının da İBNİ SİNA eserinde sayın Profesörün tercemesinden okunmasını tavsiye ederiz.

Profesör Ş. Yaltkaya Hayyibini Yakzan'ın iyi anlaşılması için Orta zaman Filozoflarının Komogoni, Rubiyat ve Bioloji hakkındaki telâkkilerini ilk mukaddimede izah etmişlerdir.

İkinci mukaddimede İBNİ SİNA'nın şarkda ilk defa felsefi ve remzi hikâye yazmış bir şahsiyet olduğunu öğreniyoruz. Eski Yunanlılar tarafından bu tarzda yazılmış bir hikâyeden ilk defa kitaplarında yine bu değerli hekim ve Filozofumuz bahsetmiştir. Huneyn bin İshak tarafından Yunancadan Arabçaya terceme edilmiş olan bu hikâye (Selamanü Ebsal) ismini taşır.

Ayrıca İBNİ SİNA'nın da bir (Selamanü Ebsal) i vardır. Demek bundan ilk ilhamı alıp Şarkda ilk defa böyle bir hikâye yazan

Darüşşifaya Tabibi sani ve 1063 (1652) de de Başhekim oluyor. Hastaneye üçüncü hekim olduktan iki sene sonra 1051 (1641) de Edirne Sarayına (günde) on akça ile hekim olduğu mukayyettir. Temellük kitabesi altında Nefis ve heyzî bir de mühürü var (Bendei Mustafa) kelimeleri 1046 (1636) tarihi okunabiliyor. İstanbul kütüphanelerinde Tıb kitablari tetkik olunurken bunların teker teker sahifeleri çevrilecek olursa ekseriya baş ve son boş sahifelerde Türk Tababeti Tarihini aydınlatacak çok değerli ve müteferrik, parça parça malûmata tesadüf olunmaktadır.

İşte şu satırlarla, Edirne Darüşşifasında ve sarayında Başhekimlik eden Tosyalı bir hekimimizi daha öğreniyoruz.

10 Asır evvel Şarkda Kitablara alâkaya dair

Dr. A. Süheyl Ünver

Türk hekimi Ebu Reyhani Biruni'nin Kitabüssaydelesi mukaddimesinde kitablara verdiği ehemmiyet pek yerindedir. Şarkda yazma eserlerden bir çok hususî ve umumî Kütüphanelerin mevcudiyeti malûmdur. Fakat şahıslar elinde nadir kalan nüshalar hakkında da bir çok kilükaller vardır. Ebu Sa'd bin Dost'un veyahud bir başkasının söylemesi ihtimali olan manzume bu noktadan tetkike şayandır. [1]

— (Kitablari toplamakla değil, bunların içindekileri ezber etmekle meşgul ol.

— Çünkü, kitablari da uğradıkları felâketler ve onlara da musallat olan afetler vardır.

— Onları ateş yakar, su basar.

— Fareler yırtar, kemirirler, hırsızlar parçalar.

— Bunların muhteviyatından bir haberi olmıyarak

— Bunları dolablarına koyup üzerlerini kilitleyenler

— Ve bunlardan istifade edecek kimselerin istifadelerine mani olanlar.

— Bu hareketlerle bu kitablari bir nevi tahrib ve helâk etmiş olurlar.

— Bazı cahiller de vardır ki bunlar, bu kitablari muhte

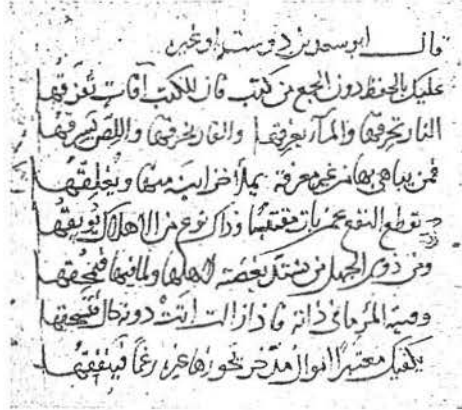
[1] Kitabüssaydele mukaddimesi. Prof. Şerefeddin Yaltkaya tercemesi. Tıb Tarihi Enstitüsü. No. 9 1937.

— Ve bunları okuyan kimselere karşı kalblerinde şiddetli buğuz beslerler ve bu kitabları yok eylemek isterler.

— Kişinin sakladığı nesnelere kendisinde olmalıdır. Zatinde saklayabileceği şeyleri intihab etmelidir.

— İnsanın zatında saklayabileceği nesnelere helâk olmağa mahkûmdurlar. Daima mahv olmağa maruzdurlar.

— İnsanın kendisinde saklayamadığı, saklayamayacağı nesnelere kendisinde başka her nerede idhar ederse etsin elbet de bir gün başka bir kimse gelib o nesnelere ele geçirir ve onları ilk sahibine rağmen dilediği gibi harç ve sarfeder.

— Bu halden ibret alınmalıdır ve herkes sakladığı ve saklayacağı nesnelere kendisinde saklayabileceği nesnelere ihtiyar ve intihab etmelidir).

Yalnız kitabları toplayanlar tenkid olunmaktadır. Kitablara musallat olan afetler sayılmıştır. En çok tenkid ettiği cihet bu eserleri kimseye istifade ettirmiyerek saklayanlardır. Bunlar bu suretle kitabları tahrib etmekle ittihâm olunuyorlar. Cahillerin bu kitablar hakkındaki düşünceleri, kitab saklamak isteyenlerin fenalıkları ve kitabların hakiki manasının felsefesini bildiren son satırlarda herkesin kendisinin saklayabileceği nesnelere intihabına işaret etmesi çok manidardır. Kitablar ve malûmatını saklayanlar her vakit çokdur. Bunlar yaşadıkları insanlar arasında iyi bir nam bırakmamışlardır. Ebu Sa'd veya diğeri bu gibi şahıslardan canları yananlar fikirlerini ince duygularla tesbit ederek bunları yazamayanların hallerine terceman olmuşlardır.

